

ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานผู้สอบบัญชีและ
คุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100
The Relationship of Key Audit Matters in an Auditor's Report and Earnings Quality
of Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand in the SET100 Index

กนกอร แก้วประภา¹ กิ่งกาญจน์ มูลเมือง² และมาลี จตุรัส³

Kanok-on Kaewprapa¹ Kingkan Moonmuang² and Malee Jaturat³

Received : July 9, 2021 Revised : September 13, 2021 Accepted : September 14, 2021

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ที่เพิ่มหัวข้อเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters: KAMs) ยังคงถูกตั้งคำถามถึงประโยชน์ของ KAMs งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเปิดเผย KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชีและความสัมพันธ์ระหว่าง KAMs และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ในปี 2563 จำนวน 85 บริษัท ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ KAMs ที่เกี่ยวกับการรับรู้รายได้ถูกเปิดเผยมากที่สุด และถูกเปิดเผยในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง KAMs และรายการคงค้างจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ซึ่งใช้เป็นตัวแทนอธิบายคุณภาพกำไร ผลการวิจัยจึงบ่งบอกเป็นนัยว่าการเปิดเผยจำนวนเรื่อง KAMs ที่มากขึ้นในรายงานผู้สอบบัญชีสามารถสื่อสารหรือส่งสัญญาณคุณภาพกำไรที่ต่ำลง โดยเฉพาะ KAMs ที่เกี่ยวกับการรับรู้รายได้และการรวมกิจการ

คำสำคัญ: รายงานผู้สอบบัญชี เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ คุณภาพกำไร

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

* Lecturer, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

^{2,3} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

^{2,3} Assistant Professor, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Abstract

Changes to the new auditor's report format with the key audit matters (KAMs) continue to be questioned about the benefits of KAMs. Thus, this research aims to study the nature of KAMs disclosure in auditor's report and the relationship between KAMs and earnings quality of listed firms in the Stock Exchange of Thailand in SET100 index during the years 2020, totally 85 firms. The results showed that KAMs related to revenue recognition is the most exposed and often exposed in the service industry. In addition, the results found that KAMs is positively associated with discretionary accruals as the proxy for explaining earnings quality. The findings implied that the disclosure of more KAMs in auditor's reports can communicate lower earnings quality, especially KAMs related to revenue recognition and mergers.

Keywords: Auditor's Report, Key Audit Matter, Earnings Quality

1. บทนำ

จากวิกฤตการณ์สินเชื่อซับไพรม์ที่ลุกลามเป็นวิกฤตการณ์ทางการเงินครั้งสำคัญของโลกในปี 2008 ส่งผลให้สถาบันการเงินและกิจการหลายแห่งล้มละลายและได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดข้อเรียกร้องจากผู้ใช้งบการเงินว่ารายงานผู้สอบบัญชีไม่สามารถให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจและไม่ส่งสัญญาณความเสี่ยงใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลในงบการเงินได้ เพราะรูปแบบรายงานที่เป็นข้อความแบบมาตรฐานให้ข้อสรุปเพียงว่างบการเงินถูกต้องตามควรหรือไม่ จึงทำให้ขาดความน่าสนใจในการใช้รายงานผู้สอบบัญชี รวมทั้งขาดความเข้าใจถึงบทบาทของผู้สอบบัญชีและประเด็นความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลในงบการเงิน (ชาลวชัย ตั้งเรือนรัตน์, 2560) จากวิกฤตการณ์ดังกล่าว คณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board: IAASB) จึงลดช่องว่างของข้อมูลในรายงานผู้สอบบัญชีที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งบการเงินได้เพียงพอและเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับวิชาชีพสอบบัญชีมากขึ้น จึงปรับปรุงมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศหลายฉบับที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานผู้สอบบัญชีในปี 2015 โดยเฉพาะมาตรฐานการสอบบัญชีฉบับใหม่ รหัส 701 การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ซึ่งกำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องรายงานเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งย่อหน้าในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี (ศิลาพร ศรีจันทเพชร, 2560) โดยมาตรฐานการสอบบัญชีนี้ได้มีผลบังคับใช้ในประเทศไทยอย่างเป็นทางการและบังคับใช้กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้นมา

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters : KAMs) เป็นเรื่องต่าง ๆ ที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินของงวดปัจจุบัน ซึ่ง KAMs เป็นเรื่องที่เลือกมาจากเรื่อง que ที่สื่อสารกับผู้มีส่วนที่กำกับดูแล (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2559) โดย KAMs ต้องไม่ใช่ประเด็นที่กระทบกับความเห็นของผู้สอบบัญชี แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มคุณค่าในการสื่อสารและความโปร่งใสในการสอบบัญชี ตลอดจนทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงรายการที่ต้องใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในงบการเงินเพิ่มมากขึ้น ซึ่ง KAMs อาจเป็นเรื่องที่ผู้สอบบัญชีประเมินว่ามีความเสี่ยงสูงที่ข้อมูลจะขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ หรือเป็นเรื่องที่ต้องใช้ดุลยพินิจ

สำคัญของผู้บริหารในการประมาณการทางบัญชี หรือเป็นผลกระทบจากรายการที่สำคัญที่เกิดขึ้นในระหว่างงวด (KPMG, 2016) โดยผู้สอบบัญชีจะต้องสื่อสาร KAMs โดยระบุถึงประเด็นเรื่องสำคัญ วิธีการตรวจสอบที่เฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละกิจการ และอ้างอิงหมายเหตุประกอบงบการเงินที่เกี่ยวข้องไว้ด้วย

การเปิดเผย KAMs ถูกเชื่อว่าจะสามารถสะท้อนถึงคุณภาพการสอบบัญชีและคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินได้โดยตรง เพราะประเด็นดังกล่าวผู้สอบบัญชีต้องให้ความใส่ใจในการปฏิบัติงานตรวจสอบเป็นพิเศษและพยายามหาหลักฐานในการตรวจสอบจนเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงเลือกนำมาสื่อสารให้กับผู้ใช้งบการเงิน ดังนั้น KAMs จึงมีผลต่อกลยุทธ์ในการตรวจสอบ การประเมินความเสี่ยง วิธีการตรวจสอบ การรวบรวมหลักฐานอย่างเหมาะสมและเพียงพอแล้ว จึงจะถูกเลือกมาเปิดเผยในรายงานผู้สอบบัญชี (ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์, 2558; เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย และคณะ, 2562; เขื่อนบุญ เอกะสิงห์ และวีระพงษ์ กิตติวงศ์, 2562) นอกจากนี้ KAMs ยังเพิ่มแรงกดดันให้ผู้บริหารเลือกนำเอาหลักการบัญชีที่เหมาะสมมาใช้เพื่อป้องกันการตรวจสอบที่มากขึ้นและลดประเด็นการสื่อสาร KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี (Reid et al., 2017) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปได้ว่าการเปิดเผย KAMs จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งสัญญาณคุณภาพกำไร (Earnings Quality) ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่แสดงในงบการเงินและเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงผลการดำเนินงานของกิจการ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในอดีตที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ข้อสรุปที่ชัดเจน โดยบางงานวิจัยพบว่าทำให้ข้อมูลที่มากขึ้นในรายงานผู้สอบบัญชีรวมทั้งการเปิดเผย KAMs สามารถเพิ่มคุณภาพการสอบบัญชีและคุณภาพของข้อมูลทางการเงินได้ (i.e. Czerney et al., 2014; Reid et al., 2017; Kitwong and Sarapaivanich, 2020) แต่บางงานวิจัยก็ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว (i.e. Wei et al., 2017; ศศิประภา สมัครเขตการพล, 2562) ในขณะที่บางงานวิจัยกลับพบผลตรงกันข้ามว่าการเปิดเผย KAMs ไม่ได้สะท้อนถึงคุณภาพกำไรแต่กลับส่งสัญญาณว่ามีการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างจากดุลยพินิจของผู้บริหารในงบการเงิน (เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย และคณะ, 2562)

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะการเปิดเผย KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 เพราะบริษัทจดทะเบียนฯ ในกลุ่ม SET100 เป็นบริษัทที่ผ่านการกลั่นกรองจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยว่ามีขนาดใหญ่ สภาพคล่องสูงในการซื้อขายหลักทรัพย์ และอยู่ในความสนใจของนักลงทุน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2564) รวมทั้งงานวิจัยในอดีตพบว่าคุณภาพกำไรของบริษัทฯ กลุ่ม SET100 มีคุณภาพกำไรที่ดีกว่าบริษัทโดยทั่วไป (ธัญกร จันทร์สาสน์, 2556) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้บริษัทจดทะเบียนฯ ในกลุ่ม SET100 เป็นตัวแทนในการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย โดยผลการวิจัยนี้สามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าของ KAMs ที่สามารถสื่อสารหรือเป็นสัญญาณเตือนถึงคุณภาพกำไรให้กับผู้ใช้งบการเงินได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้รายงานผู้สอบบัญชีควบคู่กับรายงานทางการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

2. การทบทวนวรรณกรรม

2.1 ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

ทฤษฎีตัวแทน ได้รับการพัฒนามาจาก Jensen and Meckling (1976) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือตัวการหรือนายจ้าง เป็นเจ้าของเงินทุนซึ่งได้รับผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุน หรือเรียกว่ากลุ่มของผู้ถือหุ้น ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือตัวแทนหรือลูกจ้าง เป็นผู้ที่ถูกจ้างให้เข้ามาบริหารกิจการแทนนายจ้าง

และได้รับค่าจ้างเป็นผลตอบแทน หรือเรียกว่ากลุ่มของผู้บริหาร โดยบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายนี้ต่างต้องการผลประโยชน์สูงสุดจึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ระหว่างกันขึ้น หรือเรียกว่าปัญหาตัวแทน ซึ่งมีรากฐานมาจากความไม่เที่ยงกันในข้อมูล (Information Asymmetry) ระหว่างสองฝ่าย เพราะฝ่ายตัวแทนหรือผู้บริหารจะมีข้อมูลเกี่ยวกับกิจการมากกว่า และเป็นผู้ส่งมอบข้อมูลเหล่านี้ให้กับฝ่ายตัวการหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งไม่ได้เข้ามาบริหารงานและไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับกิจการทั้งหมด ดังนั้น จึงเกิดความสงสัยว่าตัวแทนหรือผู้บริหารจะทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของตัวเองหรือกลุ่มผู้ถือหุ้นหรือไม่

ปัญหาตัวแทนเกิดขึ้นได้ 2 รูปแบบ คือ ปัญหาด้านธรรมาภิบาล (Moral Hazard) และปัญหาด้านกระบวนการคัดสรรพนักงาน (Adverse Selection) โดยปัญหาด้านธรรมาภิบาลมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของฝ่ายบริหารที่อาจปกปิดซ่อนเร้นการกระทำบางอย่างเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาด้านธรรมาภิบาลนี้จึงต้องสร้างกลไกการกำกับดูแลเข้ามาควบคุมและตรวจสอบพฤติกรรมของฝ่ายบริหาร ไม่ว่าจะเป็น การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชี หรือผู้ตรวจสอบภายใน เพื่อติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด ในขณะที่ปัญหาด้านกระบวนการคัดสรรพนักงานมักเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถในการบริหารงานของฝ่ายบริหารว่าดีหรือไม่ ดังนั้น ฝ่ายบริหารจึงต้องส่งสัญญาณให้รับทราบถึงการปฏิบัติงานที่รักษาผลประโยชน์สูงสุดให้กับผู้ถือหุ้น (ลิซา สวาทยานนท์, 2551)

จากแนวคิดทฤษฎีตัวแทนสามารถนำมาอธิบายการเปิดเผย KAMs ว่าเป็นกลไกหนึ่งในการกำกับดูแลซึ่งผู้สอบบัญชีจะรายงานถึงผลการตรวจสอบพฤติกรรมของฝ่ายบริหารในการจัดกระทำต่อข้อมูลในงบการเงิน โดยเลือกเฉพาะเรื่องที่มีความเสี่ยงสูงที่ข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ หรือต้องใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในการประมาณการ หรือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญในระหว่างงวด ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินมารายงานให้กับผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ได้เข้าใจและใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ โดยประเด็นเหล่านี้ผู้สอบบัญชีได้ให้ความใส่ใจเป็นพิเศษและใช้วิธีการตรวจสอบต่างๆ จนเป็นที่พอใจแล้วจึงเลือกนำมาสื่อสารกับผู้ใช้งบการเงิน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า KAMs เป็นผลมาจากกลไกในการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีที่ต้องการสื่อสารถึงคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินอันเกิดจากพฤติกรรมของฝ่ายบริหารให้กับผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสียอื่นได้รับทราบ

2.2 รายงานผู้สอบบัญชี (Auditor's Report)

รายงานผู้สอบบัญชีเป็นผลงานขั้นสุดท้ายของผู้สอบบัญชีที่ใช้สื่อสารกับผู้ใช้งบการเงินอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร โดยระบุถึงขอบเขตงานและผลการตรวจสอบผ่านการแสดงความเห็นต่องบการเงินที่ได้ตรวจสอบว่าได้จัดทำอย่างถูกต้องตามควรในสาระสำคัญตามหลักการบัญชีที่รับรองหรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานผู้สอบบัญชีใหม่อีกครั้งตามมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 700 (ปรับปรุง) เรื่องการแสดงความเห็นและการรายงานต่องบการเงิน ซึ่งเริ่มบังคับใช้กับงบการเงินที่มีรอบระยะเวลาสิ้นสุดในหรือหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนลำดับของย่อหน้าการแสดงความเห็นเป็นวรรคแรก, การเปิดเผย KAMs ซึ่งบังคับเฉพาะการตรวจสอบบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์, การรายงานถึงการดำเนินงานต่อเนื่องของกิจการและข้อมูลอื่น, การระบุถึงความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี, และการปรับปรุงถ้อยคำเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีและลักษณะสำคัญของการสอบบัญชี เป็นต้น (ศิลาพร ศรีจันเพชร, 2560)

โดยการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี คือ การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters: KAMs) ตามมาตรฐานการสอบบัญชีฉบับใหม่ รหัส 701 โดยกำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องเปิดเผยเรื่อง

สำคัญในการตรวจสอบ ซึ่งหมายถึง “เรื่องต่าง ๆ ที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบัน เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่มาจากเรื่องที่สื่อสารกับผู้มีส่วนที่ในการกำกับดูแล” (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2559) โดย KAMs เป็นเรื่องที่ต้องการความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้สอบบัญชีไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานตรวจสอบ การหาหลักฐาน หรือการแสดงความเห็นต่องบการเงิน เพราะเป็นเรื่องที่มีความลับซับซ้อนหรือต้องใช้ดุลยพินิจในการประมาณการอย่างมาก จึงทำให้มีความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญในการตรวจสอบในงวดปัจจุบัน แต่ KAMs ต้องไม่ใช่ประเด็นที่กระทบกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี ดังนั้น ลักษณะของ KAMs อาจกำหนดมาจาก (1) เรื่องที่มีความเสี่ยงสูงต่อการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ, (2) เรื่องเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในเรื่องที่สำคัญ เช่น การประมาณการทางบัญชี, และ (3) ผลจากการตรวจสอบเหตุการณ์หรือรายการที่สำคัญในระหว่างงวด (KPMG, 2016)

การเปิดเผย KAMs ถูกบังคับใช้กับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยผู้สอบบัญชีต้องเลือกประเด็นที่สำคัญที่สุดในการตรวจสอบเพื่อสื่อสารกับผู้ใช้งบการเงิน โดยระบุหัวข้อเรื่อง อธิบายถึงเหตุผลที่เลือกประเด็นนั้น วิธีการตรวจสอบและอ้างอิงหมายเหตุประกอบงบการเงินที่เกี่ยวข้องไว้ในรายงานผู้สอบบัญชี สำหรับการเปิดเผย KAMs ในประเทศไทย ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์ (2558a) พบว่า ผู้สอบบัญชีและผู้ใช้งบการเงินส่วนใหญ่ต้องการให้รูปแบบรายงานผู้สอบบัญชีมีการเปลี่ยนแปลงและเห็นด้วยกับการเปิดเผย KAMs โดยผสมผสานกันระหว่างคำบรรยายที่เป็นมาตรฐานและที่ผู้สอบบัญชีสามารถรายงานได้อย่างอิสระ จะทำให้มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจมากขึ้น เพราะผู้ใช้งบการเงินจะเข้าใจลักษณะทางธุรกิจและประเมินความเสี่ยงของกิจการได้ดีขึ้น ตลอดจนเข้าใจบทบาทและลักษณะงานของผู้สอบบัญชีในการปฏิบัติงานตรวจสอบ อันนำไปสู่การเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อรายงานผู้สอบบัญชีมากขึ้น ดังนั้น KAMs จึงเป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่าให้กับรายงานผู้สอบบัญชีได้ แต่ในมุมมองของผู้สอบบัญชีกลับทำให้รู้สึกเกิดความระมัดระวังในการปฏิบัติงานตรวจสอบและการแสดงความเห็นมากขึ้น

2.3 คุณภาพกำไร (Earnings Quality)

กำไรเป็นข้อมูลสำคัญที่รายงานในงบการเงินซึ่งใช้วัดผลการดำเนินงานของกิจการ โดยกำไรที่มีคุณภาพควรเป็นกำไรที่สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงของกิจการได้อย่างถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนสามารถนำไปพยากรณ์ผลการดำเนินงานและมูลค่าของกิจการในอนาคตได้ ดังนั้น มุมมองคุณลักษณะที่วัดคุณภาพกำไรจึงมีหลายมิติขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ (ณัชชานนท์ โกมุตพิพิงศ์, 2557)

กลุ่มที่ 1 การวัดคุณภาพกำไรโดยใช้ข้อมูลทางบัญชี (Accounting-based Earnings Attribute Measure) ซึ่งวัดผ่านเทคนิคและตัวแบบทางสถิติเพื่อวัดคุณภาพกำไรจากข้อมูลในงบการเงินเท่านั้น ซึ่งวัดคุณสมบัติของกำไรใน 4 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณภาพของรายการคงค้าง, ความยั่งยืนของกำไร, ความสามารถในการพยากรณ์, และความสม่ำเสมอของกำไร

กลุ่มที่ 2 การวัดคุณภาพกำไรโดยใช้ข้อมูลทางการตลาด (Market-Based Earnings Attribute Measure) ซึ่งวัดผ่านเทคนิคทางสถิติโดยใช้ข้อมูลจากงบการเงินร่วมกับราคาหลักทรัพย์ โดยมองว่ากำไรที่มีคุณภาพควรเป็นกำไรที่สามารถนำมาใช้ประเมินมูลค่าของกิจการได้ใกล้เคียงกับมูลค่าที่แท้จริง ซึ่งควรวัดคุณสมบัติ 3 ประการ ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับราคาหุ้น, ความระมัดระวัง, และความทันเวลา

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้วัดคุณภาพกำไรด้วยคุณภาพของรายการคงค้าง (Accrual Quality) เพราะเป็นตัววัดคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินที่เป็นที่นิยมและสามารถอธิบายถึงการตกแต่งตัวเลขจากการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการทางการบัญชีได้ โดยตัวแบบทางสถิติที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ คือ The Modified Jones Model ของ Dechow et al. (1995 as cited in Prosompol and Suksonghong, 2018,) ซึ่งพัฒนามาจาก The Jones Model (1991) โดยมีแนวคิดที่ว่ารายการคงค้างรวม (Total Accruals: TA) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ทางธุรกิจประกอบด้วยรายการคงค้างที่ไม่ขึ้นอยู่กับการดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Non-Discretionary Accruals: NDA) ซึ่งเป็นรายการคงค้างที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามปกติและกิจการไม่สามารถควบคุมได้ และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับการดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals: DCA) ซึ่งเป็นรายการคงค้างที่ผู้บริหารสามารถตกแต่งผ่านการเลือกใช้นโยบายการบัญชีหรือการประมาณการทางบัญชี โดยตัวแบบการวัดคุณภาพกำไรนี้ NDA จะมีค่าคงที่และวัดการเปลี่ยนแปลงของรายได้จากการนำลูกหนี้การค้าไปหักออก เพราะลูกหนี้ที่เกิดจากการขายเชื่อสามารถนำไปตกแต่งกำไรได้ นอกจากนี้ยังเพิ่มสินทรัพย์ถาวรเข้าไปในตัวแบบการวิเคราะห์เพื่อเป็นตัวแปรควบคุมและลดผลกระทบจากการตกแต่งกำไรที่อาจเกิดขึ้นผ่านการประมาณการค่าเสื่อมราคาและการด้อยค่า โดยตัวแบบการวิเคราะห์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 คำนวณการเปลี่ยนแปลงรายการคงค้างรวมจากงบแสดงฐานะการเงิน

$$TA_{it} = (\Delta CA_{it} - \Delta CASH_{it}) - (\Delta CL_{it} - \Delta DEBT_{it})$$

ขั้นที่ 2 ประมาณค่าสัมประสิทธิ์เพื่อใช้ในการคำนวณการเปลี่ยนแปลงรายการคงค้างเกินปกติ

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_1 + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} - \frac{\Delta REC_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right] + e_{it}$$

ขั้นที่ 3 นำค่าสัมประสิทธิ์ในขั้นตอนที่ (2) มาแทนค่าเพื่อประมาณค่ารายการคงค้างตามปกติที่ไม่ได้เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร

$$NDA_{it} = \beta_1 + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} - \frac{\Delta REC_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right]$$

ขั้นที่ 4 คำนวณรายการคงค้างเกินปกติที่เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร

$$DCA_{it} = \frac{TA}{A_{it-1}} - NDA_{it}$$

โดยกำหนดให้ :-

TA_{it} = รายการคงค้างรวมของบริษัท i ในปี t ; DCA_{it} = รายการคงค้างจากดุลยพินิจของผู้บริหารบริษัท i ในปี t ; NDA_{it} = รายการคงค้างที่ไม่ขึ้นกับดุลยพินิจของผู้บริหารบริษัท i ในปี t ; ΔCA_{it} = การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์หมุนเวียนของบริษัท i ในปี t ; $\Delta CASH_{it}$ = การเปลี่ยนแปลงในเงินสดของบริษัท i ในปี t ; ΔCL_{it} = การเปลี่ยนแปลงในหนี้สินหมุนเวียนของบริษัท i ในปี t ; $\Delta DEBT_{it}$ = การเปลี่ยนแปลงหนี้สินระยะยาวที่ครบกำหนดชำระในหนึ่งปีของบริษัท i ในปี t ; ΔREV_{it} = การเปลี่ยนแปลงของยอดขายของบริษัท i ปี t ; ΔREC_{it} = การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้ของบริษัท i ปี

ที่ t ; PPE_{it} = ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (สุทธิ) สำหรับบริษัท i ในปีที่ t ; A_{it-1} = สินทรัพย์รวมสำหรับบริษัท i ในปีที่ $t-1$; และ e_{it} = ค่าผิดพลาดสำหรับบริษัท i ในปีที่ t

การแปลผลการทดสอบตามตัวแบบทางสถิติ The Modified Jones Model (1995) จะวัดค่ารายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (DCA) โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าหาก DCA สูงขึ้นจะสะท้อนว่าคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินต่ำลง ในขณะที่ DCA ต่ำย่อมสะท้อนว่าคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินสูงขึ้น (ณัชชานนท์ โกมุตพุทธิมพงศ์, 2557; จุรีรัตน์ บทเทศ และคณะ, 2561) ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้ DCA เป็นตัววัดคุณภาพกำไร โดยพิจารณาจากขนาดของ DCA ยิ่งมีค่าน้อยแสดงให้เห็นว่ากำไรมีคุณภาพที่สูง แต่ในทางตรงกันข้าม DCA มีค่ามากแสดงว่ากำไรมีคุณภาพที่ต่ำ

3. การพัฒนาสมมติฐานงานวิจัย

จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ โดยเฉพาะการเพิ่มวรรค KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชีสำหรับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2559 เป็นต้นมา KAMs ยังคงเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจในหลายมิติ รวมทั้งมิติของ KAMs ที่อาจเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินซึ่งรวมถึงคุณภาพกำไรด้วย โดยภายใต้แนวคิดทฤษฎีตัวแทน KAMs เปรียบเสมือนกลไกที่ผู้สอบบัญชีใช้ในการสื่อสารกับกลุ่มผู้ถือหุ้นและผู้ใช้ข้อมูลกลุ่มอื่นถึงผลการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้บริหารในการจัดกระทำต่อข้อมูลในงบการเงินที่อาจจะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้บริหารหรือพวกพ้อง โดยการสื่อสาร KAMs อาจเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูงที่ข้อมูลจะขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ หรือต้องใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในการประมาณการอย่างมาก หรือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญในระหว่างงวด ซึ่งประเด็นเหล่านี้ผู้สอบบัญชีต้องให้ความใส่ใจในการปฏิบัติงานตรวจสอบเป็นพิเศษ เพราะเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูงและยากต่อการแสดงความเห็น แต่ผู้สอบบัญชีก็จะต้องใช้วิธีการตรวจสอบจนเป็นที่พอใจแล้วจึงเลือกนำมาสื่อสารกับผู้ใช้งบการเงิน (ชาญชัย ตั้งเวื่อนรัตน์, 2558b; เกரியงไกร บุญเลิศอุทัย และคณะ, 2562; เอื้อบุญ เอกะสิงห์ และ วีระพงษ์ กิตติวงศ์, 2562) ดังนั้น การเปิดเผย KAMs จึงสะท้อนถึงคุณภาพการสอบบัญชี ตั้งแต่ผู้สอบบัญชีกำหนดกลยุทธ์ในการตรวจสอบ การประเมินความเสี่ยง วิธีการตรวจสอบ การรวบรวมหลักฐานอย่างเหมาะสมและเพียงพอจนเป็นที่พอใจแล้วจึงรายงานให้ผู้ใช้งบการเงิน จึงเป็นไปได้ว่าการเปิดเผย KAMs จะมีผลต่อคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินที่ตรวจสอบ

จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีตที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผลการวิจัยยังไม่สอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน โดยบางงานวิจัยพบว่า การเปิดเผยข้อความที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้ง KAMs ไว้ในรายงานผู้สอบบัญชีสามารถเพิ่มคุณภาพการสอบบัญชีและคุณภาพของข้อมูลทางการเงินได้ เช่น Reid et al. (2017) พบว่าคุณภาพของรายงานทางการเงินในประเทศอังกฤษเพิ่มมากขึ้นหลังจากมีการบังคับใช้รายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ที่มีการเปิดเผย KAMs ด้วย เพราะ KAMs จะเพิ่มแรงกดดันให้ผู้บริหารนำเอาหลักการบัญชีที่เหมาะสมมาใช้ และในมุมมองของผู้สอบบัญชีจะรู้สึกถึงความรับผิดชอบและความเสี่ยงที่มีมากขึ้นจึงใช้ความพยายามและความขยันในการตรวจสอบเพิ่มขึ้น ส่งผลให้คุณภาพการตรวจสอบดีขึ้นและนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของรายงานทางการเงินที่ดีขึ้นด้วย หรือ Klueber et al. (2018) พบว่า KAMs ช่วยลดการจัดการกำไรในรายงานทางการเงินได้เพราะผู้บริหารจะเลือกใช้หลักการทางบัญชีที่มีความเหมาะสมมากขึ้น

นอกจากนั้น Kitiwong and Sarapaivanich (2020) พบว่าการเปิดเผย KAMs ในประเทศไทยสามารถปรับปรุงคุณภาพการสอบบัญชีได้บางส่วน เพราะผู้สอบบัญชีได้ใช้ความระมัดระวังและความพยายามในการตรวจสอบมากขึ้นจากการเปิดเผย KAMs ดังนั้น คุณภาพการสอบบัญชีที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินด้วย

ในอีกด้านหนึ่งยังมีบางงานวิจัยที่ยังไม่พบความสัมพันธ์ระหว่าง KAMs และคุณภาพของข้อมูลทางการเงิน เช่น Wei et al. (2017) พบว่า การเปิดเผย KAMs ไม่ได้ปรับปรุงคุณภาพการตรวจสอบในประเทศออสเตรเลีย แต่กลับเพิ่มต้นทุนในการตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิประภา สมัครเขตการพล (2562) ไม่พบความสัมพันธ์ว่า KAMs จะสามารถเพิ่มคุณภาพกำไรในประเทศไทยได้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งกลับพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามว่าการเปิดเผย KAMs จะส่งสัญญาณถึงคุณภาพของข้อมูลในรายงานทางการเงินที่ต่ำลง หรือพบว่ามีการจัดการกำไรเกิดขึ้น เช่น Bedard et al. (2018) พบว่าการเปิดเผย Justification of Assessment (JOA) ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีลักษณะคล้าย KAMs มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพของรายงานทางการเงิน ซึ่งวัดจากระดับของรายการคงค้างจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหารที่สูงขึ้น และได้ให้เหตุผลว่า JOA เป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อนในการตรวจสอบ หรือมีการใช้ดุลยพินิจในการประมาณการค่อนข้างสูง ดังนั้น จึงมีผลต่อคุณภาพของข้อมูลในรายงานทางการเงินที่ต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในประเทศไทยของ เกียรติกร บุญเลิศอุทัย และคณะ (2562) พบว่า KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อระดับการจัดการกำไร ซึ่งบอกเป็นนัยว่าการเปิดเผย KAMs เป็นการส่งสัญญาณเตือนถึงคุณภาพของข้อมูลในรายงานทางการเงินที่ต่ำ หรืออาจมีการจัดการกำไรเกิดขึ้น รวมทั้งผลการศึกษาของ เอื้อบุญ เอกะสิงห์ และวีระพงษ์ กิตติวงศ์ (2562) พบด้วยว่าการรายงาน KAMs สามารถส่งสัญญาณเตือนถึงคุณภาพของข้อมูลในรายงานทางการเงินที่ต่ำลงอันนำไปสู่การแก้ไขงบการเงินในปีถัดไปได้ โดยเฉพาะ KAMs 6 ประเภท ได้แก่ การรับรู้รายได้ สินค้าคงเหลือ เงินลงทุน มูลค่าของเงินลงทุน รายการสำรองและรายการคงค้าง และการรวมกิจการ ดังนั้น KAMs จึงอาจมีคุณค่าในเชิงการให้สัญญาณเตือนภัยเกี่ยวกับคุณภาพของข้อมูลแก่ผู้ใช้งบการเงินได้

โดยสรุปแล้วจากผลการวิจัยในอดีตข้างต้นยังหาข้อสรุปไม่ได้แน่ชัดว่าการเปิดเผย KAMs จะสามารถสื่อสารถึงคุณภาพของข้อมูลในรายงานทางการเงินได้หรือไม่ และอย่างไร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผย KAMs กับคุณภาพกำไร โดยพิจารณาทั้งปริมาณและประเภทของ KAMs ที่เปิดเผยไว้ในรายงานผู้สอบบัญชี เพราะประโยชน์ของ KAMs จะขึ้นอยู่กับปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้สอบบัญชีเลือกมาเปิดเผย ซึ่งจะมีผลกระทบที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสิทธิผลในการสื่อสารในรายงานผู้สอบบัญชี (EY, 2016) จึงตั้งสมมติฐานงานวิจัยดังนี้

H1: การเปิดเผย KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากงบการเงิน รายงานประจำปี และรายงานผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ในปี 2563 เพราะบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 ได้รับการพิจารณาจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยว่ามีขนาดใหญ่และสภาพคล่องสูงในการซื้อขายหลักทรัพย์จากนักลงทุน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2564) รวมทั้งมีคุณภาพกำไรที่ดีกว่าบริษัทโดยทั่วไป (ธัญกร จันทร์สาสน์, 2556)

โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 85 บริษัท ซึ่งในจำนวนนี้ไม่รวมบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงินและการธนาคาร จำนวน 15 บริษัท เพราะลักษณะรายการทางบัญชีในรายงานทางการเงินและโครงสร้างเงินทุนแตกต่างจากกลุ่มกิจการอื่น และไม่มีบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่ถูกจัดอันดับอยู่ในกลุ่ม SET100 ตามข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท	
	n	%
1) เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	10	11.76
2) สินค้าอุตสาหกรรม	3	3.53
3) อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	17	20.00
4) ทรัพยากร	25	29.41
5) บริการ	23	27.06
6) เทคโนโลยี	7	8.24
รวม	85	100.00

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแจกแจงและอธิบายถึงปริมาณและประเภทของการเปิดเผย KAMs รวมทั้งตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อทดสอบสมมติฐานงานวิจัย โดยมีตัวแบบในการวิเคราะห์และการวัดค่าตัวแปรดังนี้

4.1 ตัวแบบในการวิเคราะห์

$$DCA = \beta_0 + \beta_1 KAM + \beta_2 SIZE + \beta_3 LEV + \beta_4 LOSS + \beta_5 AUDAY + \beta_6 BIG + e$$

ตัวแปรตาม

DCA คือ รายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนที่ใช้อธิบายถึงคุณภาพกำไร วัดค่าตามตัวแบบ The Modified Jones Model (1995) ที่อธิบายไว้ในหัวข้อคุณภาพกำไร

ตัวแปรทดสอบ

KAM คือ เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ วัดค่าจากจำนวนและประเภทของ KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี แบ่งเป็น 13 ประเภท (KPMG, 2017 as cited in เชื้อบุญ เอกะสิงห์ และวีระพงษ์ กิตติวงศ์, 2562) ได้แก่ 1) การรับรู้รายได้ ; 2) มูลค่าของลูกหนี้การค้า ; 3) มูลค่าของสินค้าคงเหลือ ; 4) มูลค่าของเงินลงทุน ; 5) มูลค่าของค่านิยมและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ; 6) มูลค่าของสินทรัพย์ชีวภาพ ; 7) มูลค่าของที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ ; 8) มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ; 9) รายการสำรองและรายการค้างจ่าย ; 10) ภาษี ; 11) คดีความฟ้องร้องและข้อพิพาท ; 12) การรวมกิจการ ; 13) อื่นๆ

ตัวแปรควบคุม

SIZE คือ ขนาดกิจการ วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของยอดรวมสินทรัพย์ ณ วันสิ้นปี

LEV คือ ระดับการก่อหนี้ของกิจการ วัดจากอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ณ วันสิ้นปี

LOSS คือ บริษัทที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน วัดค่าเป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดค่า 1 เมื่อบริษัทมีผลขาดทุนให้ มีค่าเป็น 1 และค่า 0 เมื่อเป็นกรณีอื่น

AUDAY คือ ระยะเวลาในการสอบบัญชี วัดค่าเป็นจำนวนวันที่ใช้ในการตรวจสอบ โดยนับจากวันสิ้นงวดบัญชี จนถึงวันที่ในรายงานผู้สอบบัญชี

BIG คือ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี วัดค่าเป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดค่า 1 เมื่อเป็น Big4 และค่า 0 เมื่อเป็น สำนักงานสอบบัญชีอื่น

ตัวแปรควบคุมในตัวแบบการวิเคราะห์ครั้งนี้อ้างอิงมาจากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต (i.e. Kitiwong and Sarapaivanich, 2020; สุนีย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์ และ ปัญญา อิศระวรวานิช, 2562; เขื่อนบุญ เอกะสิงห์ และ วีระพงษ์ กิติ วงศ์, 2562; เปรมารัช วิลาลัย และคณะ, 2563) โดยขนาดกิจการ (SIZE) ที่มีขนาดใหญ่จะมีความซับซ้อนของรายการ บัญชีค่อนข้างมากจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินมากกว่ากิจการขนาดเล็ก ระดับการก่อหนี้ของกิจการ (LEV) โดยกิจการที่จัดหาเงินทุนมาจากหนี้สินมากจะมีแรงกดดันต่อการแสดงรายการในงบการเงินที่เสี่ยงต่อการผิดข้อตกลงใน สัญญาจึงมีโอกาสที่งบการเงินจะมีคุณภาพที่ต่ำ และบริษัทที่มีผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (LOSS) จะมีแรงกดดันต่อ การแสดงรายการในงบการเงินและมีโอกาสที่จะตกแต่งงบการเงินมากกว่าปกติ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการสอบบัญชีทั้ง ระยะเวลาในการสอบบัญชี (AUDAY) และสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG) จะมีความกังวลเกี่ยวกับชื่อเสียงและ คุณภาพการตรวจสอบค่อนข้างสูงจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและคุณภาพของงบการเงินที่สูงด้วย

5. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในตารางที่ 2 พบว่า การเปิดเผย KAMs ของกลุ่ม SET100 มีการเปิดเผยจำนวนทั้งหมด 159 เรื่อง โดยเรื่อง KAMs ที่มีการเปิดเผยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ การรับรู้รายได้ (REV) จำนวน 36 เรื่อง มูลค่าของค่าความ นิยมและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (GW) จำนวน 29 เรื่อง และมูลค่าของเงินลงทุน (FUND) จำนวน 21 เรื่อง ตามลำดับ และ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตารางที่ 2 พบว่าสามลำดับแรก คือ กลุ่มบริการ จำนวน 46 เรื่อง กลุ่มทรัพยากร จำนวน 41 เรื่อง และกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง จำนวน 31 เรื่อง ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาในตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยของ DCA เท่ากับ 0.052 จำนวน KAMs เฉลี่ยประมาณ 1.988 เรื่องต่อบริษัท ขนาดของบริษัทเฉลี่ยประมาณ 183.416 พันล้านบาท ความสามารถในการ ก่อหนี้เฉลี่ยประมาณ 1.668 เท่า และระยะเวลาในการออกรายงานผู้สอบบัญชีเฉลี่ยประมาณ 51.05 วัน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทที่มีผลขาดทุนประมาณ 13 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 15.30 และใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชี ขนาดใหญ่ หรือกลุ่ม Big4 จำนวน 81 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 95.30

ตารางที่ 2 จำนวนและประเภทของ KAMs

ประเภทของ KAMs	จำนวน		KAMs จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม					
	รวม	(%)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.การรับรู้รายได้ (REV)	36	22.60	3	0	12	4	11	6
2.มูลค่าของลูกหนี้การค้า (REC)	3	1.90	0	0	0	0	3	0
3.มูลค่าของสินค้าคงเหลือ (INV)	17	10.70	2	1	4	3	6	1
4.มูลค่าของเงินลงทุน (FUND)	21	13.20	4	0	3	8	5	1
5.มูลค่าของค่าความนิยมและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (GW)	29	18.20	2	2	4	11	8	2
6.มูลค่าของสินทรัพย์ชีวภาพ (BIO)	1	0.60	1	0	0	0	0	0
7.มูลค่าของที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (PPE)	6	3.80	0	1	1	1	1	2
8.มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน (IP)	2	1.20	0	0	2	0	0	0
9. รายการสำรองและรายการค้างจ่าย (RES)	5	3.20	2	0	0	0	2	1
10.ภาษี (TAX)	6	3.80	1	0	1	3	1	0
11.คดีความฟ้องร้องและข้อพิพาท (LAW)	5	3.20	0	0	1	0	1	3
12.การรวมกิจการ (MERG)	12	7.50	1	2	1	5	3	0
13.อื่นๆ (OTH)	16	10.10	2	0	2	6	5	1
รวม	159	100%	18	6	31	41	46	17

หมายเหตุ: (1) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร; (2) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม; (3) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง; (4) กลุ่มทรัพยากร; (5) กลุ่มบริการ; และ (6) กลุ่มเทคโนโลยี

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	Mean	S.D.	Min	Max
DCA	0.052	0.076	0.001	0.586
KAMs	1.988	0.945	0	5
SIZE (หน่วย: พันล้านบาท)	183.416	386.880	0.757	2,544.182
LEV	1.668	2.258	0.15	19.13
AUDAY	51.05	6.904	28	60
ตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง	Dummy = 1	%	Dummy = 0	%
Loss	13	15.30	72	84.70
BIG	81	95.30	4	4.70

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1) DCA	1						
(2) KAMs	0.282***	1					
(3) SIZE	-0.316***	0.166	1				
(4) LEV	-0.050	0.158	0.270**	1			
(5) LOSS	0.043	0.040	-0.017	0.290***	1		
(6) AUDAY	-0.230**	-0.078	-0.061	0.128	0.030	1	
(7) BIG	0.004	-0.003	0.284***	0.108	-0.214**	0.026	1

หมายเหตุ: ***, **, * ระดับนัยสำคัญที่ 0.01, 0.05, และ 0.10 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาในตารางที่ 4 จากสถิติ Pearson Correlation พบว่า DCA มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ KAMs แต่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับขนาดของกิจการและระยะเวลาในการออกรายงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาขนาดของความสัมพันธ์ของตัวแปรส่วนที่เหลือจะพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าน้อยกว่า 0.65 รวมทั้งค่า Variance Inflation Factor (VIF) ในตารางที่ 5 มีค่าระหว่าง 1.036 – 1.249 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐานในลำดับถัดไป (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่มีผลต่อคุณภาพกำไร

	Coefficient	P-Value	VIF
(Constant)	0.313		
KAMs	0.026***	0.001	1.055
SIZE	-0.021***	0.000	1.197
LEV	0.000	0.910	1.249
LOSS	0.012	0.582	1.171
AUDAY	-0.003**	0.017	1.036
BIG	0.051	0.167	1.161
n	85	F-Value	5.201
R Square	0.286	Significance F	0.000
Adjusted R Square	0.232	Durbin-Watson	2.050

หมายเหตุ: ***, ** ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบแยกประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่มีผลต่อคุณภาพกำไร

	Coefficient	P-Value	VIF
(Constant)	0.286		
(1) KAM_REV	0.028*	0.053	1.432
(2) KAM_REC	-0.007	0.876	1.188
(3) KAM_INV	0.024	0.252	1.290
(4) KAM_FUND	0.016	0.296	1.249
(5) KAM_GW	0.011	0.544	1.496
(6) KAM_BIO	0.035	0.655	1.367
(7) KAM_PPE	0.004	0.900	1.351
(8) KAM_IP	0.055	0.278	1.113
(9) KAM_RES	-0.026	0.456	1.230
(10) KAM_TAX	-0.015	0.670	1.488
(11) KAM_LAW	0.050	0.158	1.281
(12) KAM_MERG	0.062***	0.003	1.188
(13) KAM_OTH	0.021	0.258	1.393
Size	-0.021***	0.001	1.663
LEV	0.000	0.909	1.588
Loss	0.013	0.574	1.357
AUDAY	-0.002*	0.074	1.189
BIG	0.057	0.157	1.350
n	85	F-Value	2.277
R Square	0.383	Significance F	0.008
Adjusted R Square	0.215	Durbin-Watson	2.050

หมายเหตุ: ***, **, * ระดับนัยสำคัญที่ 0.01, 0.05, และ 0.10 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในตารางที่ 5 พบว่า การเปิดเผย KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ DCA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 แสดงว่า จำนวนเรื่อง KAMs ที่เพิ่มมากขึ้นสามารถสะท้อนว่ามีรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารในงบการเงินมากขึ้นด้วย ซึ่งถือเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงคุณภาพกำไรในงบการเงินลดลง ในขณะที่ขนาดของกิจการ (SIZE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ DCA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 แสดงว่า กิจการที่มีขนาดใหญ่จะมี DCA ที่น้อยลง หรือมีคุณภาพกำไรที่ต่ำกว่ากิจการขนาดเล็ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มกิจการขนาดใหญ่จะมีแรงกดดัน กฎระเบียบ และการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงพยายามปฏิบัติตามหลักการบัญชีอย่างเหมาะสมเพื่อลดการถูกเพ่งเล็งและการตรวจสอบจากภายนอก นอกจากนี้ ยังพบว่า

ระยะเวลาในการออกรายงานผู้สอบบัญชี (AUDAY) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ DCA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาในการตรวจสอบที่มากขึ้นจะลดรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารลง ซึ่งสะท้อนถึงผู้สอบบัญชีจะใช้ความพยายามและการหาหลักฐานในการปฏิบัติงานสอบบัญชีมากขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงจากการสอบบัญชี โดยเฉพาะรายการที่มีความเสี่ยงสูงจะมีการใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบมากขึ้นเพื่อเพิ่มคุณภาพการสอบบัญชี ดังนั้น จึงส่งผลให้ DCA น้อยลง หรือข้อมูลในงบการเงินมีคุณภาพกำไรสูงขึ้น

ผลการวิเคราะห์แบบแยกประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในตารางที่ 6 พบว่าการเปิดเผย KAMs จำนวน 2 ประเภท ได้แก่ การรับรู้รายได้ (REV) และการรวมกิจการ (MERG) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (DCA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.10 และ 0.01 ตามลำดับ แสดงว่า KAMs ที่เกี่ยวกับการรับรู้รายได้และการรวมกิจการจะสื่อสารถึงการมีรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารในงบการเงินที่เพิ่มมากขึ้น หรือใช้เป็นสัญญาณเตือนถึงคุณภาพกำไรที่ลดต่ำลง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะรายได้เป็นรายการที่สำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อผลกำไรขาดทุน ดังนั้น การรับรู้รายได้มีความเสี่ยงสูงต่อการจัดการกำไรจากการใช้จังหวะเวลาหรือทางเลือกของมาตรฐานการบัญชีในการรับรู้รายได้ ตลอดจนการรับรู้รายได้ของบางกิจการหรือบางธุรกิจจะมีข้อตกลงและเงื่อนไขที่มีความหลากหลายและซับซ้อนจึงทำให้ต้องใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารค่อนข้างมากในการรับรู้รายการ เช่น กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีหรือธุรกิจสังหาริมทรัพย์ที่มีช่วงเวลาและความซับซ้อนในการรับรู้รายได้มากกว่ากลุ่มธุรกิจอื่น จึงอาจส่งผลต่อคุณภาพกำไรที่ต่ำลง นอกจากนี้การรวมกิจการก็เป็นอีกหนึ่งรายการที่มียากต่อการประมาณการมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิที่ได้มาภายใต้ข้อสมมติฐานต่าง ๆ ที่กำหนดจากดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงทำให้การเปิดเผย KAMs ที่เกี่ยวกับการรับรู้รายได้และการรวมกิจการจึงสะท้อนถึงรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารที่ค่อนข้างมาก ซึ่งมีผลทำให้คุณภาพกำไรในงบการเงินมีคุณภาพที่ต่ำลง

6. สรุปและการอภิปรายผล

จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานผู้สอบบัญชี โดยเฉพาะการเพิ่มย่อหน้า KAMs เพื่อเพิ่มคุณค่าในการสื่อสารข้อมูลในรายงานผู้สอบบัญชี และบังคับสำหรับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงเกิดคำถามในการวิจัยว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเพิ่มคุณค่าในการสื่อสารหรือส่งสัญญาณคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินผ่านรายงานผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่ได้หรือไม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเปิดเผย KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผย KAMs และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100

ผลการวิจัยในภาพรวม พบว่า จำนวนเรื่อง KAMs ที่ถูกเปิดเผยในรายงานผู้สอบบัญชีมีทั้งหมด 159 เรื่องหรือเฉลี่ยประมาณ 1.988 เรื่องต่อบริษัท โดยประเภทของ KAMs ที่มีการเปิดเผยมากที่สุดสามลำดับแรก คือ การรับรู้รายได้ มูลค่าของค่าความนิยมและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน และมูลค่าของเงินลงทุน ตามลำดับ และกลุ่มอุตสาหกรรมที่เปิดเผยมากที่สุด คือ กลุ่มบริการ กลุ่มทรัพยากร และกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการวิจัยในครั้งนี้ยังพบด้วยว่า การเปิดเผยเรื่อง KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชีสามารถสื่อสารหรือบ่งบอกคุณภาพกำไรในงบการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งวัดจากรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยจำนวนเรื่อง KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชีที่มากขึ้นจะเป็นสัญญาณเตือนว่าคุณภาพกำไรในงบการเงินต่ำลง โดยเฉพาะการเปิดเผย KAMs ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้

รายได้และการรวมกิจการจะเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงคุณภาพกำไรในงบการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะรายได้เป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการวัดผลกำไรขาดทุนและเป็นข้อมูลที่สามารถใช้ในการจัดการกำไรผ่านดุลยพินิจของผู้บริหารจากการเลือกใช้จังหวะเวลาหรือหลักเกณฑ์ทางการบัญชีเข้ามาจัดกระทำกับกำไรในงบการเงินได้ นอกจากนี้ การรวมกิจการก็เป็นอีกหนึ่งรายการที่มีความซับซ้อนในการวัดมูลค่ายุติธรรมของรายการที่เกี่ยวข้อง และต้องใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารและผู้เชี่ยวชาญค่อนข้างมากในการกำหนดข้อสมมติเพื่อประเมินมูลค่าดังกล่าว ซึ่งทำให้เสี่ยงและยากต่อการตรวจสอบและแสดงมูลค่ารายการดังกล่าว ดังนั้น จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของกำไรในงบการเงินต่ำลงจากรายการที่เกิดจากการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในประเด็นดังกล่าว

ดังนั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า KAMs สามารถส่งสัญญาณบ่งบอกถึงคุณภาพของกำไรในงบการเงินที่ต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับ Bedard et al. (2018) พบว่าการเปิดเผย Justification of Assessment (JOA) ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีลักษณะคล้าย KAMs เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการส่งสัญญาณเตือนถึงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินรวมทั้ง เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย และคณะ (2562) พบว่า KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อระดับการจัดการกำไรในประเทศไทย ซึ่งการเปิดเผย KAMs เป็นการส่งสัญญาณเตือนถึงการจัดการกำไรหรือสะท้อนถึงคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินที่ต่ำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เอื้อบุญ เอกะสิงห์ และ วีระพงษ์ กิตติวงศ์ (2562) พบว่า การเปิดเผย KAMs สามารถส่งสัญญาณเตือนการแก้ไขงบการเงินในปีถัดไป ซึ่งบอกเป็นนัยว่า KAMs สามารถสื่อสารคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินที่ต่ำจึงมีแนวโน้มต่อการแก้ไขงบการเงินในปีถัดไป โดยเฉพาะการเปิดเผย KAMs จำนวน 6 ประเภทที่สามารถเป็นสัญญาณเตือนถึงคุณภาพของงบการเงินที่ลดลงและเพิ่มแนวโน้มต่อการแก้ไขงบการเงินในปีถัดไป ได้แก่ การรับรู้รายได้ สิ้นค้าคงเหลือ เงินลงทุน มูลค่าของเงินลงทุน รายการสำรองและรายการคงค้าง และการรวมกิจการ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยในครั้งนี้พบเพียง 2 ประเด็นที่คล้ายคลึงกัน คือ การรับรู้รายได้และการรวมกิจการ ที่สามารถส่งสัญญาณถึงคุณภาพของกำไรในงบการเงินที่ลดลง ซึ่งผลการศึกษาที่แตกต่างกันบางส่วนอาจเกิดจากกลุ่มตัวอย่างและระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาต่างกันออกไป เพราะลักษณะเฉพาะของกิจการ ความซับซ้อนทางธุรกิจ รวมทั้งลักษณะกลุ่มอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันออกไป ตลอดจนคุณลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพของ KAMs ที่เลือกมาเปิดเผยในรายงานผู้สอบบัญชีในช่วงเวลาที่แตกต่างกันจะมีผลกระทบที่แตกต่างกันออกไปด้วย ขึ้นอยู่กับประสิทธิผลในการสื่อสารของรายงานผู้สอบบัญชี (EY, 2016)

ในภาพรวมผลการศึกษาในครั้งนี้จึงอาจเพิ่มเติมประโยชน์ในทางทฤษฎีตัวแทนได้ว่า KAMs สามารถใช้เป็นกลไกการกำกับดูแลพฤติกรรมของฝ่ายบริหาร และใช้เป็นเครื่องมือของผู้สอบบัญชีในการสื่อสารถึงผลการตรวจสอบและคุณภาพของข้อมูลในงบการเงินอันเกิดจากพฤติกรรมของฝ่ายบริหารให้กับผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสียอื่นได้รับทราบ นอกจากนี้ ประโยชน์ในเชิงการประยุกต์ใช้สำหรับผู้ใช้งบการเงินอาจกล่าวได้ว่า KAMs มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินโดยสามารถสื่อสารหรือเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงคุณภาพของกำไรผ่านการเปิดเผย KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี ด้วยเหตุนี้ผู้ใช้งบการเงินจึงควรใช้รายงานผู้สอบบัญชีควบคู่กับงบการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ และควรทำความเข้าใจและให้ความระมัดระวังกับรายการในงบการเงินที่ถูกนำมาตั้งประเด็นเป็น KAMs ในรายงานผู้สอบบัญชี

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัด คือ การวัดค่าคุณภาพกำไรจาก The Modified Jones Model (1995) เพียงโมเดลเดียว จึงอาจทำให้ผลการวิจัยบางประเด็นแตกต่างออกไปจากผลการวิจัยก่อนหน้านี้ ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตอาจ

เปลี่ยนตัวแบบในการวัดคุณภาพกำไรอื่น เช่น วิธีของ Kasznik (1999) หรือวิธีของ Dechow et.al. (2003) เป็นต้น และควรขยายระยะเวลาในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างหลายปีมากขึ้น เพื่อขยายขอบเขตการศึกษา KAMs ออกไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย, ศิลปพร ศรีจันเพชร, และอนันต์วัฒน์ ภัคดี. (2562). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบบอกระไร. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 15(1), 5-25.
- จूरินทร์ บทเทศ, เอื้อบุญ เอกะสิงห์, และนฤนาถ ศราภัยวานิช. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับรายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 10(4), 183-197.
- ชาญชัย ชัยประสิทธิ์. (2559). รายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ ใครได้ประโยชน์? ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2564, จาก <https://www.efinancethai.com/MoneyStrategist/MoneyStrategistMain.asp>
- ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์. (2558a). คุณค่าของรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 31(2), 26-44.
- ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์. (2558b). การสื่อสารที่มากขึ้นจากรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 30(2), 85-97.
- ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์. (2560). การใช้รายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่: ประสบการณ์ปีแรก. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 33(3), 5-21.
- ณัชชานนท์ โกมุตพิพิงศ์. (2557). การวัดคุณภาพกำไรเพื่อการวิเคราะห์หลักทรัพย์. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 36(1), 1-18.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2564). SET Index หรือดัชนีราคาหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ฯ. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.setinvestnow.com/th/stock/what-is-set-index>.
- ธันยกร จันทร์สาส์น. (2556). คุณภาพกำไรของบริษัทในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย: นัยจากรายการคงค้างที่ควบคุมได้. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. 12(2), 29-44.
- เปรมราช วิลาวัลย์, พัทธนันท์ เพชรเชิดชู, และศิริเดช คำสุพรหม. 2563. การจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจในการสร้างรายการทางธุรกิจ และการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง กับความสามารถในการทำกำไรในอนาคต. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 12(3), 83-96.
- ลิษา สวาทยานนท์. (2551). Positive accounting theory และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 11(4), 85-95.
- ศศิประภา สมัครเขตการพล. (2562). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ คุณภาพการสอบบัญชี และการจัดการกำไรของบริษัทที่เสนอขายหุ้นใหม่แก่ประชาชนทั่วไปเป็นครั้งแรกในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 33(4), 210-225.
- ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2560). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบในหน้ารายงานผู้สอบบัญชีกับการตอบสนองของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 33(2), 22-37.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2559). *มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชี*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2564, จาก <https://www.efinancethai.com/MoneyStrategist/MoneyStrategistMain>.

- สุนีย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์ และ ปัญญา อิศระวรวาณิช. (2562). รายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่: ประสบการณ์ปีต่อมาในประเทศไทย. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 43(4), 24-53.
- อลิษา ประสพผล และ การุณ สุขสองห้อง. (2562). การบริหารกำไรแบบเชิงฉกฉวยโอกาส หรือเชิงผลประโยชน์ กรณีศึกษาบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*, 9(2), 247-259.
- เอื้อบุญญ เอกะสิงห์ และ วีระพงษ์ กิตติวงศ์. (2562). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ: สัญญาณเตือนของการแก้ไขงบการเงินในปีถัดไป. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 48(4), 52-72.
- Bedard, J., Gonthier-Besacier, N. & Schatt, A. (2018). Consequences of expanded audit reports: Evidence from the justification of assessments in France. *A Journal of Practice and Theory*, 38(3), 23-45.
- Czerney, K., Schmidt, J. J. & Thompson, A. M. (2019). Do investor respond to explanatory language included in unqualified audit reports?. *Contemporary Accounting Research*, 36(1), 198-229. DOI: 10.1111/21911-3846.12425.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G. & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting Review*, 70(1), 193-225.
- Ernst & Young Global Limited (EY). (2016). *The new auditor's report: How the biggest revolution in auditing will affect you*. Retrieved January 1, 2021, from <http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-eye-november-2016>.
- Hair, J. F., Black, W.C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. 2010. *Multivariate data analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs, and capital structure. *Journal of Financial Economics*, (3), 73-109.
- Jones, J. J. (1991). Earnings management during import relief investigation. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.
- Kitiwong, W. & Sarapaivanich, N. (2020). Consequences of the implementation of expanded audit reports with key audit matters (KAMs) on audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 35(8), 1095-1119.
- Clueber, J., Gold, A., & Pott, C. (2018). *Do key audit matters impact financial reporting behavior?*. Working Paper. DOI: [dx.doi.org/10.2139/ssrn.3210475](https://doi.org/10.2139/ssrn.3210475)
- KPMG International Cooperative (KPMG). (2016). *Beyond auditor's report*. Retrieved January 1, 2021, from <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/03/Beyond-Auditor-Report-Jan2016-Thai>.
- Reid, L.C., Carcello, J.V., Li, C., & Neal, T.L. (2017). *Impact of auditor and audit committee report changes on audit quality and costs: Evidence from the United Kingdom*. Working Paper, DOI:10.2139/ssrn.2647507.
- Wei, Y., Fargher, N., & Carson, E. (2017). *Benefits and costs of the enhanced auditor's report: Early evidence from Australia*. Working paper. DOI:10.1111/1911-3846.12091